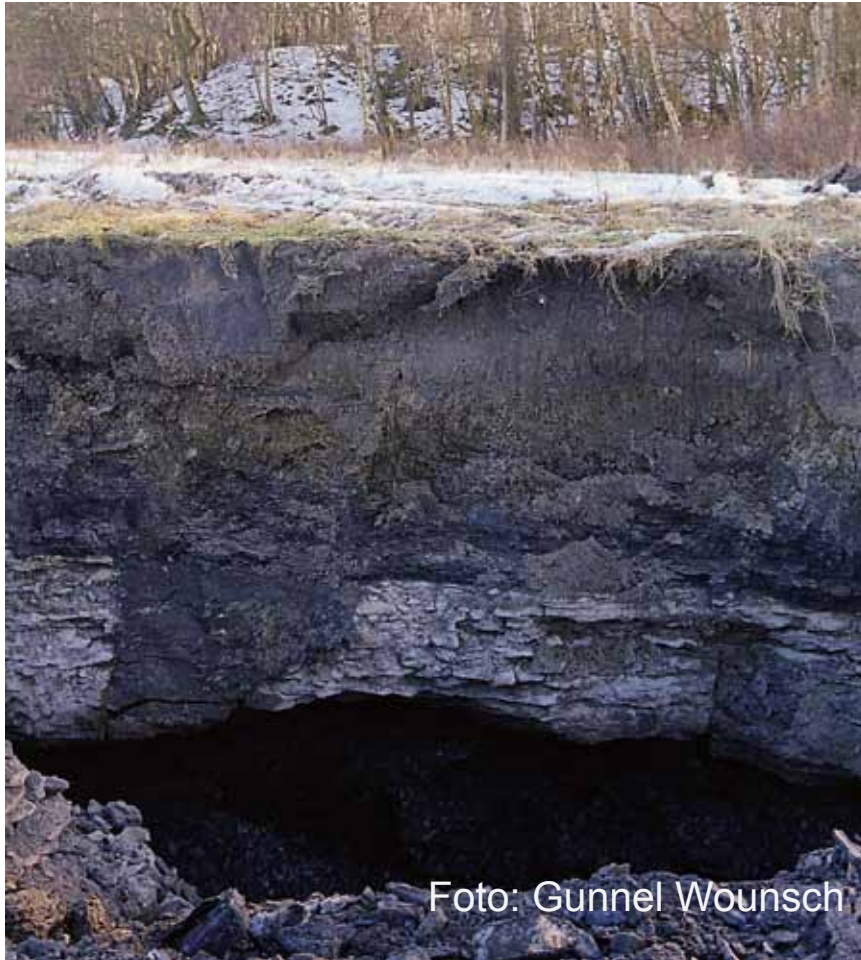

Gruvorternas läge i Höganäs gruva

Stawfordska Sällskapet

Höganäs febr 2010

Lars Dahlbom

Vid flera tillfällen har man vid grävningsarbeten kommit ner i gamla orter på Tjörrodsområdet i Höganäs. Senast detta hände var vid Littaläs utbyggnad av sin lagerlokal 2006. Den fråga som givetvis ställs vid dessa tillfällen är: ”Var finns det risk för att detta ska hända igen?”.

Genom att kombinera moderna kartor med gruvkartor från tidigt 1800-tal kan man visa på de mest uppenbara riskzonerna. Det måste dock betonas att de gamla gruvkartorna troligen inte redovisar alla orter i området. Man kan vara ganska säker på att det drevs ett antal försöksorter, framförallt under den första tiden efter 1797 då kunskapen om de geologiska förhållandena i området var mycket sparsamma. Det man kan vara säker på är att i de områden som markerats finns gruvorter.

De gruvkartor som använts i utredningen ingår i samlingen:

”Kartor hörande till CommissionsFörrättningen wid Höganäs Stenkolsverk af Franz von Schéle 1818”. Den Commission som avses här är Bergskollegiums besök i Höganäs i november 1818 då det schakt som sedermera namnändrades till Besväret fick namnet Committerade. I denna samling finns bl. a. två blad visande utbrytningen i övre resp undre kolfötserna 1818. Kartorna finns som bilaga i rapporten. Dessa kartor är de enda kända som redovisar brytningen inom det område som ofta benämns ”Gamla gruvan”.

För att förstå begreppen Gamla resp Nya gruvan måste vi schematiskt beskriva geologin i Höganäs. De kolförande lagren, som oftast är två med ett avstånd mellan varandra varierande från någon upp till tiotals meter, ligger inte parallellt med markytan. Höganäs ligger i ytterkanten av en kolförande formation med en tallriks form med centrum åt sydost. Det betyder att kolfötserna ytterst i Tjörrod sluttar neråt mot detta centrum. Denna lutning avbryts med oregelbundenhet av förkastningar som sprängvis lyfter eller sänker flötserna från mindre än en meter upp till tiotals meter, ja åt väster finns ett språng på över hundra meter. Dessa språng benämns förkastningar.

I Tjörrod går de båda flötserna upp i markytan, den övre lite norr om den nedre.

Då Stawford kom till Höganäs 1797 visste han inte mer om geologin än att det fanns kol i Tjörrod, varför gruvarbetet började här. Efter ett antal schakt och provborrningar förstod Stawford att man skulle hitta betydligt tjockare flötser med bättre kol längre söderut. Problemet var då att dessa flötser låg på större djup och därmed förenade med större mängder vatten. Den tidens pumpteknik tillät inte djupa schakt utan han måste invänta tekniska landvinningar inom både pump- och ångmaskintekniken. Av detta skäl var han låst ganska länge vid tjörrodsområdet och de schakt med begränsade djup som kunde anläggas där. Karaktäristiskt för detta område är mängden av schakt beroende av den stora mängden förkastningar. Detta i förening med brister i de redovisande kartorna gör det svårt att med absolut bestämdhet kunna redovisa ett helt adekvat material.

I den redovisade riskkartan har högriskområdena markerats med röd färg. Områdena A och B markerar var den undre flötsen ligger 10 – 0 meter under markytan och område C är motsvarande för den övre flötsen. Eftersom kolbrytningen följde dessa flötser kan man förvänta sig orter här som ligger på motsvarande djup. I kartan har schakt <10 m markerats röda, 10 - 20 m är blå och djupare än 20 m, gröna. I de fall man har bearbetat båda flötserna från något schakt har djupet till övre flötsen använts för färgmarkeringen.

Underlaget för denna riskkarta är de båda kartorna med utbrytningsområdena för undre- resp övre flötserna, vilka också finns som bilagor.

För “nya” gruvan finns det, i motsats till “Gamla” gruvan (Tjörreds-området), gruvkartor med djupkurvor att tillgå. Kartbild 4 visar utöver djupkurvorna också det utbrutna områdets omfattning fram till 1933. Gruvdriften efter 1933 var lokaliserad till områden på djup från 100 meter och neråt. Under påverkan av de stora tryck som råder på dessa djup har troligen de forna orterna fyllts med lera, varför några öppna orter, med undantag för några få stenorter, knappast finns kvar.

Ovanstående bild redovisar de områden där man kan förvänta orter liggande mindre än 10 meter under marknivån. Som nämnts i texten kan enstaka provorter som inte registrerats i några samtida gruvkartor finnas utanför de markerade områdena.

Färgerna på schakten har följande betydelse:

Rött = < 10 m djup

Gult = 10 - 20 m djup

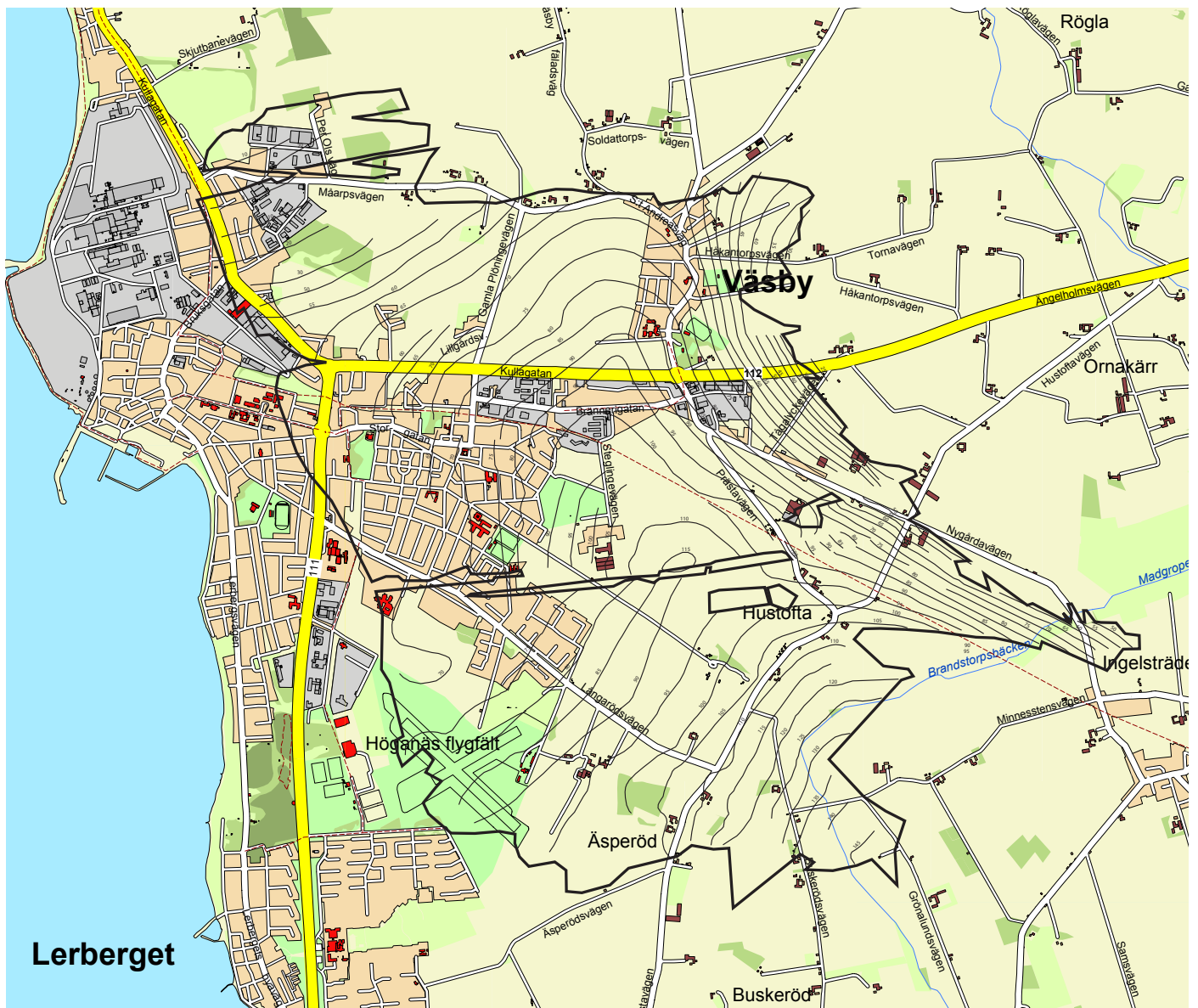
Grönt = > 20 m djup

I bilden finns också markeringar (linje med pil) för kända förkastningar. Linjen är placerad längs förkastningen och pilen visar riktning mot den högre nivån av förkastningen.

Kartbild 3

Bilden visar det område som fram till 1818 var utbrutet ur den övre flötsen.

Kartbild 4

Djupkurvor för Nya gruvan fram tom 1933. Utbrutet område har också markerats.